

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 2. SIBIIŪ, 15 FEBRUARIE 1892. Anulŭ XXIII.

CUVĒNTŪ

la deschiderea adunărei generale constituante a despărțemēntului XIII, Șimleulŭ-Silvaniei, a Asociaționei transilvane, ținute la 4 Augustŭ 1891 în comun'a Selsigŭ prin directorulŭ despărțemēntului Alimpiŭ Barboloviciu.

Sântŭ momente solemne în vieța muritorului, când spiritulŭ omului nu este în stare a da espresiune fidelă simțemintelorŭ, de care undulează alvia inimei sale, prin cuvinte, ci numai prin lacrimi ferbinți; când spiritului omului, înălțatŭ într'o regiune mai înaltă, se deschide unŭ orizontŭ așa de vastŭ alŭ cugetărei, câtŭ darulŭ vorbirei nu e capabilŭ a învesti darulŭ ramificatŭ alŭ spiritului în cuvinte corăspunđetore; când omulŭ pămēntēnŭ se simte fôrte micŭ față cu schinteia dumneđeirei, care stralucește într'ēnsulŭ și-lŭ apropiă, îlŭ înalță pe elŭ cătră prototipulŭ seu, cătră Dumneđeŭ. Pentru aceste momente serbătorești vorbitoriulŭ e numai organulŭ executivŭ și tălmăcitorŭ alŭ unirei spirituale, împletite de drépta lui Dumneđeŭ din simțemintele inimelorŭ celorŭ de față, care simțeminte în modŭ cetitorŭ se ogliándeză în ochiŭ tuturorŭ. Și tocmai această împregiurare, ce-mŭ dictéază concertulŭ sublimŭ alŭ simțemintelorŭ inimelorŭ dvóstre celorŭ nobile, pētrunse de momentuositatea serbătorei de ađi, ceea-ce arŭ trebui să cuvintezŭ, mi-a creatŭ în loculŭ, care din încrederea romănimei din Silvania îlŭ ocupŭ nedemnulŭ de 17 ani (pentru ce sum convinsŭ că nu l'amŭ umplutŭ așa precumŭ pretindŭ interesele mul-

tifarie și vitale alu națiunei mele) o pozițiune precățu de onorifică, pre atățu și de grea. Grea, dar onorifică e pusețiunea mea în acestu minutu solemn, pentrucă staū fațā în fațā cu lamura româtimei, mi se desfățezā nu numai ochii corporali, ci și ochii spirituali în fața unorū bărbăți, pre cari n'amū fostū feticitū a-ī putē venera până acum și a-mī împleti simțemintele inimei în cununa simțemintelorū nutrite în inimele dvostre. Grea, dar înaltă e pusețiunea mea în acestu momentu serbătorescū, pentru-că staū în fața iubitei mele maice națiunii și-'mī scaldū ochii spiritului meū în rațele strălucitōre ale gloriei străbune a nēmului meū, și picur lacrimelē recunoscințēi pe rane infpte prin furtunele cele seculare sinului celui dulce alū iubitei mele națiunii.

Décā e sântā și maiestōsā și însuflățore de respectu înaintea nōstrā persōna maicei nōstre fizice, care ne a purtatū în sinulū seū, ne a lăptatū la peptulū seū și ne a stersū lacrimelē prin sārutāriē sale, și décā când o întimpināmū nu scimū, ce vomū face mai āntāiū: sārutā-i vomū mână și fața seū întreba-o-vomū: Maică dulce, ce-ți lipsesce? Flāmândā seū însetatā ești, ca se te mângāiāmū? Décā fațā cu o maică, care dā viățā unorū indiviđi singuraticī și care a întemeiatū o familie, sūntemū datorī a presta tributulū recunoscințēi, cu cātū mai vĕrtosū ni se umple sufletulū de pietate sântā și recunoscințā fiēcā, când stāmū fațā cu mama nōstrā națiune, care și ađi 'și pōrtā înalta sa frunte brezdatā de furtunele seculare, și sē o întrebāmū: Maică dulce, flāmândā, însetatā ești? Cu ce sē te mângāiāmū? Ear maica națiune ne respunde: Însetezū de cultura și învățatura vōstrā, a fiilorū mei!

Onoratā adunare! O împregiurare imī umple inima de bucurie și sufletulū de curagiū sântū, căci cā Românū, care cugetū, simțescū și lucru românesce, staū fațā cu confrății Românī, cari sūntū convinsū cā asemenea cugetā, simțescū și lucrā ca Românī.

Amū venitū la voi, frațilorū, ca arborândū în mijloculū nostru drapelulū culturei românesce, a poporului și țeranului

român, să gravăm pe acela prin penelul întins în simțmintele inimelor noastre emblema, asigurătoare de reușirea întreprinderilor solidare „viribus unitis“, și să continuăm opul sublim al renascerei neamului românesc început în altariul crucei prin salvatorul omeniei Christos, care prin lacrimile divine vărsate pentru decadența neamului său, a picurat în inimile noastre virtutea iubirei mamei națiunii noastre și ni-a dat învățătură și exemplu, că opul renascerei fie-cărui neam se poate împlini singur prin știință, virtute, labóre și sacrificiu. Óre promite rezultat dorit opul sublim, dar storcătoriu de sudori crunte al regenerării poporului român? Promite, de óre-ce și prin rezultatele obținute până acum pe terenul creșterii și cultivării poporului român este deplin constatată, că mintea Românului însetează după felinarul științei, și inima lui însetează cu căldură după schintea culturii.

Poporul țeran român merită a asuda pentru renascerea sa, deoarece are viitor, are rol însemnat în concertul popórelor Europei civilizate, ear chizeșuirea viitoriului poporului român e întemeiată pe trecutul lui celú desastros. Pentru că unú popor, pre care sub durata apesărei seculare nu'lú potú despărți de cătră limba, naționalitatea și legea sea strămoșescă nici ranele usturătoare înfpte prin loviriile sórtei neîndurate, ci acelea le-a păstratú ca pre nisce elenodii scumpe în sacrarulú inimei sale, acelú popor are vitalitate, are putere de viéță. Pentru-că precum aurulú în focú se curătesce și probéză, așa și credința Românului în vápăia suferințelorú seculare s'a probatú.

Onorată adunare! Dumneđeulú părințilorú nostri prin geniulú popórelorú, care a versatú lacrimi ferbinți preste cătușele popórelorú subjugate, a înălțatú sórele libertății și pe orizontulú poporului român, care prin foculú seu divinú a topitú lanțurile subjugărei nu numai de pe brațele lui, ci și de pe mintea și inima lui; și poporul român devenitú liberú și domnú preste persóna, voința și cugetarea sa, și-a înălțatú fruntea brezdatá de furtunele seculilorú, ca să pe-

trundă într'ênsa rađele binefăcătore ale sciinței, și-a deschis inima, ca să o străbată căldura civilizațiunei. Vedëndu bărbatii providențiali ai neamului nostru eșiți din sinul poporului: Andrei și Alexandru și alții asemenea, ale căror spirite clarificate și ađi planéză asupra sortii poporului român, că poporul cel liber însetéză după sciință și cultură, și-au concentrat rađele sciințelor într'una, și formându din acelea un sóre strălucitor, l'au înălțat în orizontul națiunei române și i-a luminat, i-a făcut ăia peste terenul, care are a-lă cultiva. Acest far luminos, acest sóre strălucitor, care dă direcțiune culturei în terenul națiunei române, e „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român“.

Scim și esperiăm, că autorul naturei în nemărginita sa înțelepciune, spre a lumina lumea fizică ăia și nóptea, a aflat de bine a înfrumseța bolta cerului afară de sórele strălucitori și cu miliarde de stele, planete, care tóte 'și împrumută strălucirea din lumina sórelui; asemenea și bărbatii nostri providențiali, voind ca lumina sórelui „*Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*“ să nu fiă localisată, ci să reverse rađele sale binefăcătore preste întregul orizont al romanismului, unde numai se află suflet, care suspină după cultura și sciința românească, a dislocat în orizontul cultural al Asociațiunei mai multe stele sub numirea de *despărțeminte*, ca acelea lumina sciinței împrumutată dela mama sóre, adecă dela „Asociațiune“, să o reverse peste românia din ținuturile în care locuesc. Mama Asociațiune în adunarea generală ținută în Reghinul-săsesc la 27 și 28 August 1890, după arondarea cea nouă a Asociațiunei, în cele 33 despărțeminte al Șimleului și al Șomcutei-mari, le a topit în unul sub numirea despărțemintului Șimleului al XVI-lea.

Onorată Adunare ! În unire e puterea, pentrucă mai multe forțe spirituale și materiale, deși modeste, întrunite, pot produce totdeuna rezultatul dorit, până când destrămate, deși

la aparența se vedă unele puteri însemnate, nu pot produce rezultate îmbucurătoare. Afară de acesta este deosebire între lucrarea dezvoltată prin indiviți singuratici în mod separat pe ori și care teren, și între activitatea dezvoltată prin toți acei indiviți, dar implețiți în legătura spirituală a unei însoțiri, ca corp moral; pentru că după axioma „*exempla trahunt*“ asemenea secerătorilor, cari lucră la olaltă dela soții lor de muncă fiă-care împrumuta zel și însuflețire spre lucru. Prin întrunirea celor două despărțeminte s'a înmulțit și terenul încredințat muncii noastre, înse s'a sporit și forțele spirituale și materiale, ear sporirea puterilor trebuie să ne potențeze și zelul spre lucru.

Nu putem să dice: „*mensis magna, operarii autem pauci*“ ci și „*mensis magna operarii autem multi*“. Vast e terenul cultural cuprins în cadrul despărțementului celui nou, și poate să fiă și părți, pe unde n'a petruns înse aratrul culturii, dar tocmai pentru aceea s'au contopit aceste două despărțeminte, două stele în lună, ca lumina lor concentrată, devenind mai mare și mai puternică, se-și răspândescă rațele binefăcătoare cu o putere mai mare și estensivă și intensivă în toate direcțiunile, în toate păturile societății românești. Și ore cine sântă aceia, cari constitue stéua lucindă, a cărei chemare sântă este a lăți rațele culturii în sinul poporului român? Inteligenței mirene și bisericesci române îi încumbe datorința de a premerge cu felinariul culturii pe toate terenurile vieții sociale. Decă se lucrăm cu toții, pentru-că nici o poziție socială, fie înaltă fie mică, nu ne poate mântui séu scusa de datorința sântă de a conlucra cu puterile noastre spirituale și materiale la rădicarea edificiului cultural al neamului nostru, sub care singur se va putea scuti națiunea noastră în timpurile viforose. Nu este Român cărturar, care se nu datorescă națiunii sale pozițiunea onorifică, care o ocupă; națiunea ne-a născută, noi se o crescem! Și decă fiă-care dintre noi în totă viața sa va lucra pentru prosperitatea neamului seu, nici interesul capitalului moral împrumutat dela

națiune nu-lă va putea respălăti, sē punemū în mișcare tóte mijlócele, care ne garantéză și asiguréză ajungerea scopului sublimū, între cari după modesta mea opiniune sūntū și următórele. Sē începemū ađi și nu māne sēū poimāne, pentru-că Europa a înălțatū în fruntea popórelorū drapelulū culturei și alū civilisațiunei, și tóte popórele pe întrecute înaintéză; sē nu stagnām nicī unū minutū, deóre-ce a stagna pe cariera culturei însēmñă a regresa. Dar sē lucrāmū: tata și mama în familiă, învățatorulū în școlă, profesorulū de pe catedra muse-lorū, preotulū de pe amvonū, iurisconsultulū și avocatulū pe terenulū seu de activitate; ear poporulū țeranū sē-și pregătéscă terenulū inimei și alū ingeniului seu, spre a primi semēnța culturei și a învățaturei, care singurā îi póte croi unū viitorū maī fericitū, pentru-că acelū poporū va avea viitorū, care va avea carte, și alū aceluia va fi pāmēntulū, care va avé cultură. Sē îndemnāmū pre sucescențele tinere ale poporului nostru, ca sē îmbrățișeze măiestriile și industria, pentru-că singure acestea deschidū națiunilorū sorginții unei stări spirituale și materiale însuflețitóre.

Sē lucrāmū în direcțiunea indegetată de cătră mama Asociațiune, pentru că dela acestū sóre strălucitoriū primimū lumina. Sē lucrāmū pe totū loculū, și între tóte împregiurările, dar în una și aceea-și direcțiune sē lucrāmū neîncetatū, fără întrerumpere. Décă spre crescerea și cultivarea unū individū se recerū baremī dóue decenii, atunci spre cultivarea și educarei unei națiuni se recerū totū atāta secolī; pentru-că decă unū individū are a da de pedeci pe cariera culturei sale, câte stavile nu se rostogolescū în mersulū carierei culturale a unei națiuni? Câte greutăți are a suporta, și câte furtunī a brava!

Sē nu identificāmū cultura cu luxulū; pentru-că la olaltă sūntū inimizii conjurați unulū în contra altuia; cultura ade-verată iubescē virtutea, sciința, labórea, sacrificiulū și parsimonia sēū cruțarea, până când luxulū nasce pecatulū, tîmpirea ingeniului, moliciunea și lenea, egoismulū și dilapidarea sēū predarea averei. Sē nu ne însușimū cultură străină, ci pro-

priă românească ; pentru-că Creatorul a depus în mintea și inima Românului, ca într'o mină bogată, tesaurii tuturor facultăților nobile ; se le scótemu acelea la ivélă și se le cultivămu pe basa limbei și spiritului nostru naționalu, și atunci vomu avea cultură propriă și permanentă, până când decă vomu împortá în sinulú neamului nostru cultură străină, cu aceea dimpreună vomu împorta și luxulú și pecatele străine, și cultura nu ni o vomu putea însuși, ca necompatibilă însușirilorú și jurstărilorú poporului românú, în urmă vomu remânea cu pasiunile și pecatele importate cu cultura străină.

Sě nu adoptămú ideea retăcită, că cartea și cultura nu sântú compatibile cu córnelé plugulú, cu sapa, cósă, secerea, cânepa, fusulú și resboiulú, adecă că celú ce scie carte se nu lucre ; pentru-că numai acela, care scie lucrulú, e în stare se și dirigă, apoi tocmai cartea ne învétă, cumú se muncimú măi raționalú, ca fructele se fie respălătitóre pentru ostenelele nóstre ; ba încumbă inteliginței datorința, a deda și pe poporulú țeranú cu agricultura, horticultura, pomăria și stupăria rațională.

Sě ne îmbrățișămú productele literaturéi nóstre naționale și điaristice, pentru-că literatura și điaristica sântú barometrulú, după care judecă opiniunea publică a Europei civilizate gradulú de cultură, la care s'a avéntatú cutare națiune ; pentru-că în colónele aceleia, ca într'o oglindă, vedemú reflexiunea fidelă a activitățéi spirituale și materiale a cutărei națiuni pe tóte terenele vieței sociale, adecă a literaturéi, industriei, comerciului, economiei naționale. Dar totodată e terenulú acela, pe care 'și mesură tóte popórele luméi puterile lorú spirituale și materiale, și prin punerea în lucrare a acelora se documentéază înaintea luméi vitalitatea și dreptulú orí și cărei națiuni de a fi înșirată în rëndulú popórelorú civilizate ale Europei.

Prin urmare din ce e măi lățită și prin măi multe foi periodice în tóte direcțiunile reprezentată điaristica unei națiuni, și din ce e măi numerosú publiculú, care își află nutrimentulú ingeniuluiú și inimei sale în productele điaristice, ca într'unú

sorginte datătoru de viață spirituală, de aceea are dreptu mai mare respectiva națiune de a cuprinde unu gradu mai înaltu între popóarele civilisate.

În urmă tóte nisuințele nóstre trebuie se le încoronămú cu unu postulatú principalú, cu condițiunea „sine qua non“, ca în tóte întreprinderile se exilămú, se excludemú separatismulú și egoismulú din mijloculú nostru, acestú moloch, care a înghițitú multe întreprinderi sânte și salutare, și cu sacrificarea eu-lui sê înălțămú pe pedestalulú inimelorú nóstre altarulú virtutei, solidarității, și pe acela toți, micí și mari, inteligență și poporú, țeranú, femei și bărbați, se punemú pentru cultura și renascerea națiunii nóstre și a poporului țeranú, sacrificiile ingeniului, inimei și ale averei nóstre, și uniți în cugete, simțiri și fapte, sê ne înrolămú sub drapelulú „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românú“ înălțatú în mijloculú nostru prin însași mâna mamei nóstre națiunii, înscriindu-ne de membri ai aceleia, precumú sântemú membri unei și aceleia-și națiunii.

După acestea mulțumindú prea onoratei adunări pentru prețuita atențiune, cu care a binevoitú a me asculta, și implorândú dela părintele îndurárilorú lumina harului cerescú preste lucrările nóstre din ziua de astăzi, me simtú fericitú a declara ședința de deschisă.

RHAETO-ROMANII,

originea și elementele limbei lorú.

(Urmare).

Astfelú forma Cuera nu numai unu centru politicú, de unde se întindea asupra diecesei întregi cu o mréjă întrégă de dispozițiuni administrative, ci era și vétra propagandei sociale pentru lățirea culturei și a limbei peste tóte văile raetice. Cu vechia Raetia liberă, se înțelege, era acumú sfirșitulú, și n'avemú sê ne mirămú, decă curêndú după apunerea înde-

pendinței politice și sociale se perdă și limba națională. La acesta nu puțin va fi contribuit sistemul roman de recrutare. Cu armele provinciilor subjugate înfrângeau Romanii simțul de libertate al altor popoare încă neînvinse. Cohortele raetice erau distinse de celelalte națiuni prin virtutea și abilitatea lor. Ei serviau cu glorie în diferite legiuni și decideau în mai multe bătăi învingerea pe partea ducilor lor. La reîntorcerea din castrele romane în munții țerei lor duceau cu sine pre lângă obiceiurile romane și cunoștința limbei latine și le lățiau prin văile și părțile cele mai depărtate ale Alpilor. Un sprijin puternic și afla limba latină și în lățirea creștinătății. Prin neîntrerupta coatingere între Raetia și Italia trebuia acesta deja de timpuriu se și fi aflat întrarea sa în munții raetici. Propagatorii doctrinelor creștine deși erau din alte țări, se serviau de limba latină, care atunci devenise limba universală. Nu numai predica era latină, ci și în afacerile preotului cu comuna, la cult, precum se aude încă și până astăzi poporul din părțile romannse cânta la liturghie psalmii și imnurile în limba latină.

Dacă au existat în Raetia școle latine, acesta ce e drept nu s'a putut erua din rezultatele de până acum ale cercetărilor istorice ale țerei. Cine înse ar putea dubita, că familiile nobile din via veche raetica și Romanii colonizați nu vor fi cetit pre historiografi și poeții cei mari ai Romei cu mai puțină ardere, spre a se însufleți dintrînși pentru aspirațiunile și faptele lor nobile?

Lățirea limbei latine servia drept mijloc coercitiv al dominațiunei romane și era unul din secretele, prin cari guvernul scia să atragă popoarele din lume sub jugul cel dulce al „păcii“ sale.

Sciut este, că chiar în provinciile orientului, unde se vorbea limba grăcă, se află școle, în care se înveța retorica și cunoștința limbei latine. În Spania înfloria deja pe timpul lui Sertoriu instrucțiunea în limba latină și grăcă, ér în Galia unde Horațiu sperase a putea fi cetit de *Rhodani potor*, se

aflău sub împăratul Gratiiană în multe orașe institute de studii bine organizate.

Cătă de bine eraă petrunși Romanii de consecuința țintei loră, a străbate lumea întrăgă supusă loră cu elementulă romană, se vede din Plin. „Hist. N. III. 5. 39 terra (Italia) — „nomine Deum electa, quae — sparsa congregaret imperia ritusque molliret et tot populorum discordes ferasque linguas sermonis commercio contraheret, colloquia et humanitatem homini daret breviterque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret“. Considerândă tôte aceste mijlăce ale unei politice bine calculate, nu ne tememă, a ne depărta prea multă de adevără, decă admitemă, că după trei generațiuni Raetia era cu totul romanisată, ér limba raetică aprăpe uitată. Asemenea exemple ne procuraă provinciile vestice, unde elementulă romană ajunsese deja la începutulă epocii imperațiilor la usitatea generală. Chiar despre provinciile barbare de pe lângă Dunăre, susține Velleius, ăa în Panonia întrăgă, era lățită limba și obiceiurile romane. Ultimele sprijine ale patriotismului vechiă, din care pôte se voră măi fi aflată urme singuratice prin țără, periră în fine, când Caracalla (211—217) a dărunită cetățenia fie-căruă locuitoră liberă din imperiulă romană. Prin acăsta se întindea *jus commercii* și *connubii* și asupra provincialiloră și căđă celă din urmă zidă de despărțire, care până aci făcea imposibilă seă celă puțină ingreuna amestecarea de înrudire între *cives* și *peregrini*. Nimica nu măi putea înduplica pe Romanulă, a suferi măi departe vieța desolută din Roma și din Italia, și astfelă urmă o colonisare în masse, prin provinciile, care prin vieța loră retrasă dar pacinică și sigură le procura o compensație de ajunsă familiiloră sătule de plăcerile periculăse ale Italiei.

În întrulă Raetică domnia dela supunerea țerei prin cei doi Neroni deplină liniște, și în decursulă unui restimpă de 400 ană limba și usulă romană aă potută fără conturbări se prindă rădecini. Ce e dreptă, dinspre nordă învasionau popăre germane migrătăre, cu deosebire Alemană și străbăteău

de repetite ori până în sinul Alpilor, însă toate aceste incursiuni erau respinse de legiunile de pe malurile Dunărei raetice, fără de a lăsa îndereptă vre-o urmă pipaibilă despre invasiunile lor. Într'aceea se apropia finea marelui imperiū romanū. Roma era deja de multă cădută dela înălțimea puterei sale, și efectul de vicisitudine a despotismului și a corupțiunei morale o conducea cu pași repezi la o totală disolvare. Provinciile ajunseră la conștiința puterei lor și recunoscără în fine, că sörtea Romei și a Italiei se află în mânilor lor. Posițiunea lor politică deveni față de Roma din și în și totu mai independentă. Décă mai departe cetatea eternă dedea ca „unū extractū alū lumei întregi“ devisa de conducere până în alū 3-lea seclu alū epocii de domnirea împăraților, apoi acuma se retragea dintr'ênsa împreună cu preponderanța politică totodată și centrul de gravitațiune morală și literară. Tribunalul gustului și tradițiunei literare cădū, ér în locul romanității veni dreptul vechiū alū moralității și alū sciinței naționale. În fine se derimă colosul și se despică în părțile sale prin tempestitățile invasiunilor popórelor barbare. Țerile cucerite, lăsate acum în prada învingătorilor, cădură sub influința străină, decât cumva nu-și luaū o cale de desvoltare independente. Raetia, prea slabă și în urma migrării popórelor, compusă din părți prea eterogene, spre a fi în stare a eși din acea derimare generală ca o țără cu istoria și cultura sa independente, remase și mai departe în starea ei de atárnare politică. Precând partea ei ostică cădū sub stăpânirea Boicarilor, trecū cea vestică în mânilor Ostgoților, Alemanilor și Francilor, ear după disolvarea Imperiului Carolingianū se anexă sub patronagiul Comiților proprii la ducatulū Șuabiei.

În văile cele închise și depărtate de comunicațiunea drumurilor militare s'aū susținutū limba romanscha până în ziua de astăzi. Înainte de toate se vede din această împrejurare, câtū de adêncū s'a înrădăcinatū în inima acestui poporū elementul romanū. La acesta va fi contribuitū încă

nu puțin caracterul lor, comun tuturor locuitorilor munteni, a ținé cu tenacitate la moravurile și obiceiurile vechi, moștenite dela bătrâni. Causa principală ni se pare izolarea politică și socială, în care deveniseră mereu aceste popóre muntene prin aspirațiunile lor de libertate după disolvarea imperiului roman. Deși nu ajunseră la independență completă, totuși, favoriți prin situațiunea esternă, totdeuna și-au sciutú eí asigura o formă de pozițiune escepțiunală și a-și câștiga atâta neatîrnare, câtă au cređutú de lipsă pentru regularea afacerilor lor interne. Astfelú 'și păstrară eí încá sub dominațiunea ostgoților judecătóriilor proprii și dreptulú roman. Pe timpulú dominațiunei Francilorú și a Alemanilorú erau eí ce e dreptú în afacerile militare sub stăpânirea supremă esternă, administrațiunea politică însé o conduceau comiți indigeni, episcopi, la ale cărorú diecese aparținea Raetia pela începutulú seclului alú 7-lea, altădată alți domni civili, cari esceleá prin nobilitatea și posesiunile lor. Sistemulú introdusú de Carolus Magnus a favorisa rădicarea comițilorú puternicii în sinulú unei țeri, se perfecțióneá și mai departe sub domnirea imperațilorú saxoní, familiile nobile raetice în aspirațiunile lor de libertate n'au fostú cei din urmă, a trage din acéstă politică tóte favorurile posibile. Înclinarea spre independință s'a reformatú sub ducii suabi, cu deosebire însé dela apunerea Staufenilorú într'atâta, încátú Raetia se dechiará cu numeroșii sei domni și comunele eí libere la anulú 1268 de unú membru nemijlocitú alú imperiului, spre a avea numai pre împératulú stăpân. Neînfrînarea nobilimei avea cu atátú mai multú spațiu de activitate, cu câtú spre aceste văi numai atuncea se îndreptá atențiunea din partea lumei din afară, când aveaú trebuință de strimtoarele și munții lor ca de unú zidú de despărțire între sud și nord, ca de calea cea mai scurtă pentru trecerea armatelorú în timpurile vechi și medievale. În timpuri pacinice, anume după-ce încetară deoseburile armatelorú spre Italia, 'și perdú Raetia aprópe tótá importanța sa, întrebuița însá nepotința imperială și po-

șiținea sa părăsită spre dezvoltarea independenței proprii. La anul 1390 se formă în sinul ei o alianță după alta pentru apărarea libertății, până-ce la anul 1471 se încheie federațiunile celor trei grupe aliate, ear prin acesta republică federativă a tuturor Răetilor devenise o faptă reală.

Astfelu ajunsese acestu popor micu la ținta aspirațiunilor sale de libertate; însă cu izolarea politică mergea în pasu egal și cea spirituală. Cătu de tare disolvau ei legăturile politice cu vecinii lor, anume cele romanice cu Italia, cu atât mai multu se detrageau și de sub influința spirituală, cu atât mai puțină parte aveau ei la progresele culturii și a limbii lor. Alpii, ce e dreptu, suntu o fortăreță puternică a libertății, însă, decă și științele pôte că nicăiri nu-și afla cultivatori mai fideli și mai diligenti, decât în munți, totuși pământulu lor e prea duru și obstinatu spre a procura spiritulu din sine însuși acea elasticitate și acel sbor, care e de lipsă pentru crearea unei literaturii proprii și pentru a insufla limbii o viață întinerită și un impuls durabilu spre cultură. După-ce astfelu Răetienii se retraseră în văile lor închise și în satele lor singuratice, le desecară toate acele isvóre, din cari și tragea limba lor materia ei de viață și prin cari ea se susținea într'o fluiditate vie. Cercul ideilor și *schimbula* lor verbalu trebuia să devină simplu, tocmai ca și viața lor cea izolată, care se mișca între împrejurările restrinse ale munților. Astfelu se alipiră Răetienii strinsu de mostenirea unu trecut mai bun, cauzară însă prin acesta, ca o urmare a poziției lor excepționale, căderea limbii lor într'o cumplită nemișcare. Sora vecină în Italia atât au fost înaintată în puterea ei juvenilă, încătu Romanscha, după-ce au întârziat odată timpul potrivit spre alipire, nu mai putea cugeta a o ajunge. Precând așadară ginta mare latină și re'nălța ramurile ei diferite după caracterulu naționalu, și din acestea fă-care se desvolta la o viață bogată independentă, pe atunci rămase Romanscha în varietatea mijlocelor de expresiune, în formele cele moi, în tonulu și armonia ritmică departe înderētu după

sororile ei. Ea se consolida după tipul, carele i-se întipări prin caracteristica națională a provinciei, prin clima, viața aspră din munți, trépta inferióră de cultură și prin rusticitatea izolărei. Abstrăgând dela aceste degenerări și reformări, cari se potú privi multú mai multú de unú regres, decâtú de o desvoltare continuă organică, limba raetică ni-se arată și astăzi totú în acea formă, care o va fi avutú pe timpulú acela, când întrase procesulú generalú de despărțire, și prin care limbile neoromanice începuseră a se dialectisa din *lingua vulgaris* séu *romana*. Romanscha e o insulă în mijloculú unei lumí pline de o vieță variabilă și multicolorată, o reliquiă a unei epoce de mult trecute, asemenabilă cu castrele cele vechi, din cari în rețéua văilorú raetice înalte o mulțime se dărímă din ți în ți și pornescú spre perirea lorú totală.

Precum istoria Raetiei, totú astfelú ne indegetéză și elementele limbei romansche la originea ei romană. Sciutú este, că în limba latină suntú de a se deosebí doué dialecte: limbagiulú societății nobile și alese a Romei (*urbanitas*) și limba poporului și a vieției comune (*rusticitas*). La începutú și până cătră seclulú alú 6-lea alú cetății eterne nu se scia nimica despre desbinarea unuí și aceluiași idiom. După-ce însă cultura înaintată și cunoscínța cu literatura grécă nobilitase gustulú Romanilorú, după-ce se formase o societate, în care se ereditase prin tradițiune spoitura aristocratică și tonulú perurbanú, atuncea se aruncase critica și pe terenulú limbisticeí și creá antithesa rigorósă între limba cultă și rusticitatea limbei poporale. Deși însă nu era o deosebire esențială între limba poporală numită *lingua rustica, romana* și între limba scripturistică corectă, totuși cea dintâi prin dieția ei comună, și prin *verba sordida*, apoi prin mutilarea și tēmpirea vorbelorú, prin metodulú ei analiticú și formarea declinațiunilorú și conjugățiunilorú cu întrebuintărea verbelorú proporționate și verbelorú adjutative, în fine prin aplicarea ei spre sintaxa modernă într'atâta se abătea dela latinitatea fină și bineformulată, încátú curéndú se perduse la clasa cultă priceperea ei.

Precând însă limba scripturistică perî deodatu cu purtătorul ei, cu spiritul romanu, pe atunci se rezervase limbei de casă sêu poporale unu viitoru plinu de speranță. Nu vorbirea nobilă a clasei culte, ci dialectul acela de josu, care era limbagiulu colonistiloru și alu soldațiloru legiunari, 'și aflase lățirea generală în diferitele provincii supuse dominațiunei romane. Acastă limbă și-a păstratū în Roma o parte însemnată din asprimea și ruiditatea italicei vechi în dicțiune și materia limbistică, și a respinsu față de comoditatea și simplitatea usității casnice arbitriulu limbei scripturistice bogate în forme și regule măestre dar în provinciă era espusă la o neîngrigire și sêlbătēcîă încă și mai mare. Aici își asimila limba poporală romană o mulțime de forme și idiotisme barbare ale provincialiloru, și-și căpêta în genere tipulu naționalității, căreia era sê se vaccineze elementulu romanu. Câtū timpū însă tribunalulu limbisticu nu era deșertatū, și provinciile erau încă în relațiune intimă cu centrulu dominațiunei, se va fi mai opritū deplina disoluțiune și diformare a idiomulu poporalu din Roma și din provinciă prin limba părții mai nobile și mai culte a națiunei romane. După-ce înse apusese romanitatea veche și se nimici sistemulu politicu prin popórele germane, atunci își perduse și limba scripturistică nu numai influința ei dominantă, dară încă ea însași nu sê mai putū apêra de provincialismele invasionare, și era silită a se retrage față de sora ei de mult disprețuită. *Sermo plebeius* ajunsese la valóre și călca d'ací nainte negenată pe calea sa veche a disoluțiunei și a amestecării limbistice. Ori-unde s'au fostū mestecatū popórele germane cu Romanii cei învinși, în Spania, Gallia, Italia și ast-felū și în Raetia, acceptă *lingua rustica* veche o mulțime de cuvinte germane; și precând Romanii din acomodare cătră învingătoriū lorū se siliau a conforma vorbele germane limbei romane prin reconstrucțiunii și prin flexiune, pe atunci nu lipsiau nici germanii, a influința după geniulu limbei lorū la straformarea idiomulu romanu în tipū și sensū, în flecsiune și sintaxă. Din amestecarea chaotică a astorfelū de elemente eterogene se crease în curêndū

ună limbă de totu nouă și străină, care pentru deosebirea latinității vechi și a germanei își căpătase numele *lingua vulgaris* său *romana*. Latina scripturistică curată a început în acea a lănceși în lupta ei cu dialectul vulgar cam în secolul al 4-lea și apare deja în al 5-lea seclă plină de mutilări și de germanismă. În evul al 7-lea și-au perdut în fine totă caracteristica deosebită, astfel, încâtă afară de școlă nu se mai cunoscă alta latină, decâtă acel jargon semi-barbar, în care sânt formulate documintele primului evul-mediu, și care posedă cu multă mai puțină asemenare cu latinitatea veche, decâtă cu limba populară. După-ce acum *lingua vulgară* său *romană* cu colorea ei națională devenise *seclă* întregi în diferitele provincii ale fostului imperiū română unica și generală limbă de conversație, se reînălță asupra ei în fine, ca pe o basă comună în decursul dezvoltării limbistice, sistemul limbilor neoromane. Ca epoca probabilă, în care s'au început despărțirea Romancei de *lingua romana* său de limba veche romană, apare secolul al 8-lea până la al 9-lea. Monumintele cele mai vechi ale limbilor neoromane ajungă până în al 10-lea, chiar și în al 9-lea seclă inderet. În acest primă periodă de dezvoltare înse ne apară idiomele Spaniei, Franciei și Italiei pentru marea lor asemenare, care o aveau ele pe atunci încă între sine, nu numai ca declinări dialectice ale unei limbi naționale romane, ci chiar basa lor latină reapare încă așa de învederat, încâtă trebuie să se înțelgă și densesle întocmai ca ficele acelei limbi romane vechi, pe care noi am caracterizat-o ca *sermo plebeius*, amestecat cu vorbe provincialistice și cu germanisme.

Dacă se susține, că limba raetică în depository vorbelor și în forma ei de astăzi e de origine romană, apoi acesta se nu se înțelgă astfel, ca când ar fi a se readuce Romanscha la *lingua urbana* său *rustica* ca la isvorul ei exclusiv și nemijlocit; ci trebuie să se privească ca mama și isvorul comun al Romanschei, ca și al celorlalte limbi romane, în prima linie acel jargon latin, carele apară după

apunerea limbei vechi romane. Din amestecarea dialectelor colorate și deformate după naționalitate cu idiotismele germane, și se numia *lingua vulgaris* său *romană*. Dela acésta latină romancesată se despărți în decursul timpului și Romancea din Raetia, nisuindă a se individualisa și a se cultiva mai departe sub vicisitudinile și relațiunile țerei, ceea-ce însă se făcuse cu moderațiunea, care amă îndegetat'o mai susă. Aceluia care privesce Romanscha din acestă punctă de vedere, nu i-va mai fi lucru enigmatică, vėdėndă că dinsa întrece în multe privințe limbile celelalte neoromane în asemenare loră cu latina veche și cu cea nouă a primului evă medievală, precănd aceste apară cu dēnsa cu multă mai asemena, decătă dēnsese între sine înseși.

P. Broștėnă.

(Va urmă).

CULTURA SOLULUI ÎN GIURULĂ PARISULUI.

S'a đisă totdeuna, și este ună adevėră netăgăduită, că orașele mari sântă centre de cultură, nu numai în ce privesce sciințele abstracte și arta, ci și în privința sciințelor tehnice și practice. Între ceste din urmă agronomia începe a'și elupta ună rangă totă mai înaltă. Adevėrată, că în orașe numite ale lumei sântă mulți ómenī, cari n'au vėđută bunăórá nicī când o vie său ună locă de grăă, și multe cocóne, care n'au vėđută galițe vii, — căci la tėrgă sosescă tóte ciupilite gata, numai sē le așeđi la focă. Dar totuși și agronomia în orașele acestea e cultivată prin școle superióre agronomice, prin școle de horticultură și prin proprietariī mari de pământă, cari locuescă în ele; și cultura solului în giurulă loră ajunge la o intensitate, ce stă în contrastă comică cu necunosciințele agronomice ale majorității locuitoriloră aceloră orașe. Și decă cele đise mai susă se potrivescă mai multă orī mai puțină pentru tóte centrele Europei, apoi pentru Parisă, capitala lumei, cum se numesce căte odată, ele formėză ună strălucită adevėră.

Cumcă în localități, unde pământul are preț mare, cultura solului nu poate să fie extensivă, ci în grad mare intensivă, e ușor de explicată. Asemenea nu poate fi surprinzătoare, că cultura acestui sol, mai mult grădinarit decât agronomiă, are în vedere mai cu seamă aprovizionarea cu legumile necesare a gigantului oraș de milioane, o aparență care cunoscutul autor al scrierei politico-economice: „Der isolierte Staat“, I. H. de Thünen, o precizează cu cuvintele: „Câmpurile din imediata apropiere a târgului trebuie cultivate în tractamentul economiei libere, adică cu acele esențe, care în târg se plătesc mai bine“. Și așa fac proprietarii de pământ din giurul Parisului. Au aflat, cumcă legumile sînt mai bine plătite, și acelea le cultivă acum în modul cel mai rațional.

Dar se vedem, cum au ajuns ei la cunoștința metodei celui mai rațional? — o întrebare, care ne depărtează puțin de la obiectul, de care voiam să vorbim. Cu toate acestea poate nu va fi neinteresant, a arunca o privire în laboratorul chimic al unei școli agronomice, căci *științei* este a se mulțumi, decât metoda cultivării câmpurilor în giurul centrelor de cultură e cel mai rațional.

O căpățină de varză ni se pare un lucru destul de prosaic. Să presupunem, că varza e căutată în târg și se plătește bine; eu ca proprietarul de pământ voiesc să cultiv de aceea, și să produc cât se poate de multă, ca să mi se remunereze marfa mai bine. Vrîndu se produc multă, voi căuta, care sînt condițiunile neapărat de lipsă pentru o abundanță recoltă? Și acesta, stîndu-mi laboratorul de chimie agricolă la dispoziție, o fac în modul următoriu. I-au o căpățină de varză deosebită frumoasă, ce de sigur a crescut în condițiunile cele mai favorabile, și o supun analizei chimice, adică caut acele elemente chimice, care formează corpul ei, o lucrare acesta foarte dificilă și răpitoare de timp. Se vor afla cu totul cam 14 elemente, între care calcarul (varul), fosforul, sulfurul, apoi oxigenul, hidrogenul, ni-

trogenul (azotul) și carbonul vor fi forma cea mai însemnată parte. Aceste elemente le-a suptă varza din solul, în care a crescut, deci: acel sol formeză pentru varză un escelent strat de cultură, în care se află toate acele elemente chimice, ce le-am aflat în varză. Înainte de a cultiva varza într'un loc unde până acum nu a fost cultivată, iați câți-va pumni de pământ din locul acela și-l supun și acela analizei chimice. Dacă afla prin analiză, că pământul respectiv conține toate acele elemente, cari le-am aflat în căpățina cea frumoasă de varză; și dacă însușirile fizice ale locului respectiv, ca: tenacitatea, permeabilitatea, higroscopicitatea, adevărat facultatea de-a reține apa, etc. sînt asemenea favorabile, atunci cu toată confiența voi cultiva în locul acela varză, și cultivarea ei nu va întârzi a se resplăti prin abundența recoltei. Dacă însă voi afla prin analiza chimică, că în locul în care voi să cultivați această legumă, lipsește s. e. fosforul, nu voi hesita mult, ci voi comanda dela proxima fabrică de îngrășăminte chimice câteva butoie de fosfor, acela-l voi împrăscia pe locul respectiv, voi semena apoi varza, și iar voi obține o recoltă abundantă. Numărul fabricilor de îngrășăminte chimice crește din ce în ce mai mult, și formeză totodată un eclatant testimoniu al triumfului științei chimice-agricole.

Dar chiar când prin analiza chimică aș fi aflat, că locul respectiv e foarte apt pentru cultivarea verzei, totuși după un șir de ani voi vedea, că recolta mea scade cu timpul în mod considerabil: pământul se sleiește, și atunci e timpul suprem, să încep iar cu *îngrășarea lui*, cu redarea acelor elemente, cari prin multele recolte le-a pierdut și cari le reclamă în mod imperios. Deosebit curînd sleiește puterea pământului în ce privește azotul (nitrogenul), o împregiurare, care la noi o cunosc fie-care plugar simplu dela sate, deși nu în forma, ce o află în acestă operată; și efluxul acelei cunoștințe este, că plugarul *gunoiesc* câmpurile sale.

Este cunoscută, că unul din cele mai bune mijloace de îngrășămintă formeză și fecaliile și apele spurcate, provenite din spelarea de rufe, de vase de bucătăria, din scurgerea sângelui de vite din măcelăria, din materiile lăpedate de argășitori și din curățirea stradelor de gunoieră, ce se face pe ele și de și etc. Apele aceste, — numite „eaux d'égout“, nemțesce „Abwässer“, conțin o mulțime de materii nutritive pentru plante. Considerațiunile acestea, precum și împregiurarea, că după canalizarea cea nouă a Parisului, Seina, acestă imposantă riu, prin vėrsarea canalelor în trėnsa, devenia atăt de necurată și evapora miasme atăt de veninoase, încătă locuitorii marginilor ei abia mai puteau exista, a dată nascere unui opă, care a făcută o senzație ne mai pomenită în lumea agricolă.

Cum ară fi ore, se întrebă comuna Parisă, decă latrinele, fecaliile și apele spurcate, cari acum ne umplu Seina de pestilență, le-amă întrebuința spre îngrășarea câmpurilor? Acēsta fū întrebarea decisivă la anul 1866. Și astăđi? De multă sa pusă în praxă utilizarea agricolă a apelor spurcate, și ne arată strălucite rezultate.

Astăđi țevile canalelor, ce pörtă acea spurcată massă, sântă conduse afară pe câmpurile dela Genevilliers și se estindă pe ună plană mai mare decătă 800 hectare, unde golindu-se, se transformă din celă mai scărbosă lucru într'o adevărată binecuvėntare. O abundență, de carea până atunci nici că sa visat, emană din câmpurile acestea. Ideea, ce a avută orașul Parisă când a instalată irigațiunea acēsta, e recunoscută de tótă lumea ca excelentă, dovada cea mai bună că prin o lege din 1889 s'a decis, că aceste „riuri de îngrășămintă“ se se conducă și pe marele domeniū dela Achères. Apele conduse pe câmpurile dela Genevilliers ajungă însemnata cantitate de 28,000,000 metri cubici pe an, ună volum, care ni-lă putemă mai bine închipui decă notăm, că ună cubă de 300 metri lungime, 300 metri lățime și 300 metri înălțime nu ară fi încă în stare a cuprinde fluiditatea acēsta,

isvorul de atâta fecunditate. Pe fie-care hectară pământu se revărsă pe ană cam 50,000 m. cubici din țevile canalurilor. S'au făcută încercări a sporî suma de 50.000 metri cubici la 100,000 anuală, și rezultatele asemenea au fost foarte satisfăcătoare. Cu tôte că se conduce atâta mulțime de apă pe câmpurile acestea, solulă manține avantajioșele sale însușiri fizice. Scopulă este însă, ca în pământulă se rămână numai acele materii, cari apa le-a adusă cu sine; apa, după-ce a depus acolo materiile îngrășătore, și-a terminatū rolulă, și se conduce prin alte țevi, cari se află cam 2—3 metri sub suprafața pământului (numite drainage) ér în Seina; curată ca cristalulă, părăsesce țevile aceste suterane, căci câmpurile dela Gennevilliers au avutū pentru ea însușirea unū imens etablissement de filtrare. Vărsându-se acum în Seina, nu o mai umple de necurățeni, și Seina nu mai lățesce miasme veninoșe ca înainte de instalarea îngrășărei solului. Ba apa filtrată eșită din țevile drainagei, conține mai puțin azotū organicū sēū ammoniacalū, decâtū cea din Seina. Și cercetările bacterologice au doveditū, că și microorganismele se nimicesc prin filtrațiunea acēsta în măsură foarte mare. Spre a documenta avantajile ce oferă acēstă irigațiune, administrațiya orașului Parisū a întocmitū unū planū de 6 hectare mărime dreptū obiectū de demonstrațiune, și le este liberă întrarea și studiarea metodului de cultură celorū interesați în cauză.

Ce privesce cultura și tratamentulă acestorū câmpuri dela Gennevilliers, produțiunea se estinde, amăsuratū culturei intensive a pământului și cerințelor tērgului orașului Parisū, în linia primă, după-cum am fostū amintitū deja, asupra legumelorū, apoi asupra unorū cereale, erburī de nutrețū, plante, cari dau materialulă brutū pentru unele meserii (răpiță, ină etc.), în fine pepiniere de pomi. Din cele 800 hectare, cultivate după metodulă acesta, partea cea mai mare e plantată cu verzeturi (180 ha), urmēză artișoca (*Cynara scolymus*), o legumă foarte plăcută (140 ha), apoi cartofii (35 ha), salate (33 ha), spargă — *Asparagus officinalis* — (27 ha), și pometuri (22 ha).

Și acum ajungem la datele principale. Resultatul recoltei deosebită abundante *este pro hectară și ană* următorul: Varză 25—40,000 căpățini, salată 60,000 căpățini, arțișoci 12,000 căpățini, cartofi 500 hectolitre, masere 25,000 klgr., ér luzerna (Medicago) se cosese de 4 oră și alte erburi de nutreț de 5 oră. Cifrele acestea sântă mai instructive pentru agronomi, ér spre luarea la cunoștință a tuturor, mai fiă însemnată, că pe lângă tôte că prețurile de piață în Parisă nu sântă mari, *venitul brută anuală ală ună hectară se urcă* — după speciile ce se cultivă — *dela 3000 până la 10,000 franci* (1215—4050 floreni v. a.) Ce fericiți am fi noi, dacă câmpurile năstre ne-ar aduce barem a patra parte din venitulă, ce-lă aducă câmpurile dela Gennevilliers! Arênda ună hectară de pământă înainte irigațiunei era 90—100 franci (36—40 fl.), astăzi s'a urcată la 450—500 franci (182—202 fl.), ér prețulă cumpărărei ajunge înspăimântătorea sumă de 10,000—20,000 franci pro hectară.

Pe lângă aceste pipăibile avantajă materiale, ce tragă agronomi dela Gennevilliers din acéstă irigațiune, și starea sanitară a locuitoriloră țermurilor Seinei a făcut ună îmbucurătoră progresă, ună factoră care în bană greu se pôte exprima, dar din punctă de vedere ală economiei naționale e taxată multă mai susă decâtă folosulă materială ce-lă ofere irigațiunea.

Pentru noi Români de dincóce de Carpați aceste rezultate obținute în giurulă Parisului, mai multă seú mai puțină voră rămâne numai o curiositate; căci prin sistemulă politică actuală, oră-ce progres morală precum și materială a devenită aprópe imposibilă; totă ce putemă noi învăța din ele este, ca se îngrășămă câtă să pôte de bine pământurile năstre și anume cu materialele, ce ne staă la dispoziție, așa dar în prima liniă gunoiulă de vite.

Dar avemă și noi mai fericiți frați, cari prin muncă dréptă potă ajunge la succesele dorite. Fecunde sântă ogórele României, bogate și roditóre, și acésta — dice ilustra Carmen Sylva

în narațiunea poetică „Sola“ — o datorimă multă sângelui vēr-satū pe dēnsele de acei, cari din vremuri vechi s'au jertfitū pentru a le apēra. Dar dela înălțimea poetei me coborū la rezultatele stricte scientifice. Cu tōte că fecunditatea so-lului românū e fōrte mare, totuși elū nu e nemulțāmitoriū față de îngrășāminte.*) Dupā escelentulū metodū de culturā din giurulū Parisului, ore nu s'arū putē face instalațiuni analōge în giurulū Bucurescilorū, Iașilorū și a altorū orașe mai mari? Sē fiā acēsta imposibilū ori nerentabilū? Nu credū. Și acēsta cu atātū mai vērtoșū, căci vedem că în Germania unele orașe precum: Berlinulū, apoi Mainz, Heidelberg, Stuttgart și München, au imitatū exemplulū Parisului cu succesū totū atātū de splendidū. Așa dar: *Videant consules!* Amū indegetatū unū faptū, ce promite și poporului nostru frumōse rezultate: bunăstarea materială este unū factorū puternicū la rădicarea culturei unū poporū!

O. B.

DELA ACADEMIA ROMÂNĂ.

Continuândū cu edarea documentelorū relative la Istoria țerilorū romāne, Academia romānă publică „*Documente privitoare la Istoria Romānilorū, culese de Eudoxiu de Hurmuzachi*“, publicate sub auspiciile ministeriului cultelorū și instrucțiunei publice și ale Academiei romāne. Volumulū II. Partea I. 1451—1575. Cu portretulū lui Iacobū Heraclidū Despotū Voevodū. Bucuresci 1891. — Tomulū acesta cuprinde pe 754 pagine în cuartū 722 documente istorice, scrise în limbile: slavonă, latină (cele mai multe), italiană, francesă și germană. Portretulū principelui pōrtă circumscripțiunea: Heraclidis Despote Patris Patrie, 1563; ear marca țerei (Moldovei) inscripțiunea: Vindex et Defensor Libertatis Patrie.

DIN CHRONICA LUNARĂ.

Casuri de mōrte. La 18/30 Decembre 1891 încetā din viețā *Demetriu Coroianū*, Canonicū gr. cath. în Gherla, cavalerū alū ordinului Franciscū Iosifū I., directorū alū despărțēmētului XIV alū Asociațiunei etc., în etate de 78 ani.

*) Veđi instructivele cercetāri ale d-lui V. C. Munteanū: „*Studiulū terenului arabilū din cāmpia Romāniei.*“ Bucuresci 1891.

La 7/19 Ianuariu a. c. a repostat *Anna Gall, n. Popoviciu*, veduvă după Protopresbiterul gr. or. alu Abrudului Ioană Gallu, fundatorea și presidenta reuniunii femeiloru române din Abrudu și giuru pentru înființarea și susținerea școlei de fete de acolo etc.

Dr. Atanasiu Șandor, profesorul emeritatu dela seminariulu pedagogicu din Aradu, fisicu consistorialu etc., răposatu la 15/27 Ianuarie a. c. in etate de 84 ani. Repostatulu a fostu până la morțea sa unu zelosu propagatoru alu culturei poporulu nostru.

BIBLIOGRAFIĂ.

Despre cultura și literatura românească în secolul XIX. Cuvântare rostită la serbarea zilei patronului Liceului sf. Sava, 5/17 Decembre 1891, de *Ioană Bianu*, profesorul alu Liceului Sântu-Sava, membru corespondentul alu Academiei române, București, I. V. Socecă, 1891. Cuvântulu face mai întâiu o privire istorică asupra dezvoltării, ce a percursu literatura română sub influința literaturii grecesce, apoi a celei franceze și în fine a celei germane, și termină accentuându cu căldură, că tinerimea română are a luă dreptu basă neclătită a culturei sale limba și literatura română, și numai bine întărită pe basa acesta a se familiarisa și cu literatura altor popore. Scrierea zelosulu autoru se recomandă atențiunei on. nostru publicu cetitoriu, și cu deosebire a învățatorime.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 34/1892.

Procesul verbalu

alul comitetulu Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporulu român, luatul în ședința dela 6 Februarie n. 1892.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Z. Boiu, I. V. Russu, Ioană Hannia, I. St. Șuluțu, Nicanoru Frateșu, controlorulu, Ioană Crețu, Gh. Candrea, cassarulu, N. Toganu, bibliotecarul.

Secretarul: Dr. I. Crișianu.

Nr. 1. Direcțiunea despărțemintulu VI. (Sibiu) alu Asociațiunii transilvane prin hârtia dto 21 Noemvrie 1891 Nr. 8 subșterne

pe lângă suma de 40 fl. întrată din taxe de pe la membrii din despărțământ, spre revisuire protocolul adunării generale a despărțământului, ținute în comuna Slimnicu la 20 Octombrie (1 Noiembrie) 1891.

Din protocolul subșternut se vede:

a) că raportul subcomitetului despre afacerile despărțământului dela ultima adunare generală, ținută la 15/27 Octombrie 1890 în Boița, s'a luat spre știință, și subcomitetului 'i sa dat absolutul;

b) că adunarea generală și-a exprimat prin sculare condoleanța pentru decedarea membrului din subcomitet, a fericitului Dr. Ioan Moga, și în locul acestuia a ales pe dl. Nicola Iva, redactor în Sibiu;

c) că dl. Nicola Iva a citit o disertație „Povești pentru popor”, care a fost cu mare plăcere ascultată;

d) că dl. Dr. P. Șpan a citit o disertație despre „Vața preotului și a învățătorului”, care s'a luat spre știință;

e) că a întrată din taxe dela membrii suma de 40 fl.

f) Suma de 50 fl. votată în anul trecut pentru scopuri culturale se rezervă spre aceleași scopuri;

g) decizia asupra locului și timpului pentru proxima adunare generală se condece subcomitetului. (Ex. Nr. 484/1891).

— Se adeverece primirea sumei de 40 fl. întrată din taxe de pe la membri. Numita sumă s'a transpus la cassa Asociației spre contare în regulă. Cuprinsul protocolului subșternut se ia cu aprobare la cunoștință.

Nr. 2. Tribunalul reg. finanțiar din Budapesta prin sentința dto 31 Octombrie 1891. Nr. 14365/1891 a respins recursul acestui comitet referitoriu la ecivalentul măsurat în suma de 887 fl. 91, aprobându sentința dto 6 Octombrie 1890 Nr. 150 a direcției financiare din Sibiu (Ex. Nr. 488/1891).

— Cu provocare la concul acestui comitet dto 6 Noiembrie 1891 Nr. prot. 234 se comunică și actele din cesiune cu casarul Asociației, spre a regula afacerea și a raporta apoi la timpul său comitetului despre starea lucrului.

Nr. 3. Direcția despărțământului XVII (Dej) prin hârtia dto 12 Decembrie 1891 Nr. 48—1891 subșterne spre revisuire protocolul adunării generale dto Dej 1 Noiembrie 1891.

Din protocolul subșternut se vede:

a) că biblioteca despărțământului s'a îmbogățit prin donațiuni făcute de dnl Gabrielu Manu și Dr. Mihali;

b) se face propunerea, ca din *mîia* de floreni, votată de adunările generale ale Asociațiunei în scopul încurăgiării în deosebî a literaturii populare, s' se voteze celu puținu câte 5 fl. v. a. școlerilor confesionale din despărțământu;

c) că s'a realesu secretaru Petru Mureșanu, cassaru Florianu Hatoșu și controlorlu Ioanu Vele, apoi bibliotecaru I. R. Cherecheșu și controlorlu Teodoru Hermanu, cei 3 dintaiu pe 3 ani, cei doi din urma pe 1 anu;

d) s'au făcutu raporte despre banii bibliotecii și s'au luat la cunoscinta;

e) statutele bibliotecii se voru descrie în 3 esemplare: 1 pentru bibliotecă, 1 pentru despărțământu și 1 pentru publicitate. (Exh. Nr. 490/1891).

— Sporirea bibliotecii despărțământului prin daruri ca cele aretate se ia cu plăcere la cunoscinta. Propunerea referitoare la acordarea de ajutoare și numai de câte 5 fl. v. a. pentru școlele confesionale din despărțământulu de sub întrebare din *mîia* de floreni votată de adunările generale ale Asociațiunei în favorulu literaturii populare române, nu se pote lua în considerațiune, fiindu alte principiile, de cari trebuie s' se conducă în acesta direcțiune comitetulu, eară acele principii au fostu ventilate și aprobate de către adunările nostre generale în ani când se vota subvențiuni considerabile la unele școle ajunse în pericolu de a fi inchise. Din contra când s'ar adopta principiulu de a subvenționa școlele populare numai cu câte 5 fl., atunci aru urma ca s' fie subvenționate câteva sute de școle *romănesci* din țera întregă, fără nici-unu folosu practic. Cu totul de alte subvențiuni în mi și sute de mi pe anu au trebuința imperativă școlele nostre naționale, de care s'ar cuveni s' se ocupe și și nopte tote despărțămintele Asociațiunei, precumu se ocupă tote ordinariatele, consistoriele și sinodele respective.

În contra persónelor, prin cari s'a reintregit subcomitetulu, acestu comitetu nu pote avo nici o excepțiune, dorește însu s' se arete: cumu de unii se alegu pe 3 ani, ear alții numai pe unu anu ceea-ce nu e în conglăsuire cu prescisele regulamentelor (Regularea mijlocelor).

Ce privesce statutele bibliotecii despărțământului, acelea aru fi trebuitu s' fiă subșternute acestu comitetu spre revisuire; numai

cu aprobare de aici pot \ddot{u} face ele obiectul \ddot{u} unei discu \ddot{t} iunii publice, dup \ddot{a} cum se inten \ddot{t} ionez \ddot{a} .

Nr. 4. Dl \ddot{u} Vasile Cap \ddot{s} a, stud. acad. în Anvers \ddot{u} , prin h \ddot{a} rtia dto 24 Octomvrie 1891 don \ddot{e} z \ddot{a} pe s \ddot{e} ma bibliotec \ddot{e} i Asocia \ddot{t} iunii dou \ddot{e} opur \ddot{i} însemnate, tract \ddot{a} nd \ddot{u} ambele politica na \ddot{t} ional \ddot{a} , \ddot{s} i anume:

a) Charles Le Hardy de Beaulieu, Petit manuel d' \acute{e} conomie politique;

b) Charles Gide, Principes d' \acute{e} conomie politique. (Exh. Nr. 491/1891).

— Cu mul \ddot{t} umit \ddot{a} spre sciin \ddot{t} ă; c \ddot{a} r \ddot{t} ile s' \ddot{a} u încorporat \ddot{u} la bibliotec \ddot{a} .

Nr. 5. În leg \ddot{a} tur \ddot{a} cu cele de sub punctul \ddot{u} precedent \ddot{u} , dl \ddot{u} pre \ddot{s} edinte G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} , prin care ni s' \ddot{a} u trimis \ddot{u} \ddot{s} i opurile de mai sus \ddot{u} , transpune din partea dlui prof. Arsenie Vlaicu 2 esemplare din manualul \ddot{u} acestuia „Curs \ddot{u} practic \ddot{u} pentru aritmetic \ddot{a} pentru școlele poporale rom \ddot{a} ne Tomul \ddot{u} I—III“, Brașov \ddot{u} 1892, un \ddot{u} esemplar \ddot{u} fiind \ddot{u} menit \ddot{u} pentru biblioteca Asocia \ddot{t} iunii, \acute{e} r' celalalt \ddot{u} pentru biblioteca școlei de fete a Asocia \ddot{t} iunii; din parte \ddot{s} i dl \ddot{u} pre \ddot{s} edinte G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} don \ddot{e} z \ddot{a} 1 esemplar \ddot{u} „Vol. III. P \ddot{a} r \ddot{t} i alese din istoria Transilvaniei, 1891“ pentru biblioteca Asocia \ddot{t} iunii, \ddot{s} i alt \ddot{u} esemplar \ddot{u} din același op \ddot{u} pentru biblioteca școlei de fete; în fine 1 esemplar \ddot{u} din opusculul \ddot{u} intitulat \ddot{u} : „Dou \ddot{e} drame familiare, lectur \ddot{a} pentru tinerimea de sexul \ddot{u} femeesc \ddot{u} , Sibii \ddot{u} 1891“ îl \ddot{u} don \ddot{e} z \ddot{a} dnul \ddot{u} pre \ddot{s} edinte G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} tot \ddot{u} pe s \ddot{e} ma bibliotec \ddot{e} i Asocia \ddot{t} iunii; pentru biblioteca școlei s' \ddot{a} îngrigit \ddot{u} dnul \ddot{u} G. Bari \ddot{t} i \ddot{u} în ac \ddot{e} st \ddot{a} privin \ddot{t} ă pe alt \ddot{a} cale. (Ex. Nr. 492/1891).

— Cu mul \ddot{t} umit \ddot{a} spre sciin \ddot{t} ă, cu aceea, c \ddot{a} t \ddot{o} te opurile enumerate s' \ddot{a} u transpus \ddot{u} destina \ddot{t} iunii lor \ddot{u} .

Nr. 6. Direc \ddot{t} iunea școlei civile de fete cu internat \ddot{u} a Asocia \ddot{t} iunii transilvane prin h \ddot{a} rtia dto 23 Decemvrie 1891. Nr. 63 m \ddot{a} neac \ddot{a} nd \ddot{u} dela propunerea f \ddot{a} c \ddot{u} t \ddot{a} de instruct \ddot{o} ra în gimnastic \ddot{a} , cere a se încuviin \ddot{t} a procurarea succesiv \ddot{a} a unor \ddot{u} recuise de gimnastic \ddot{a} neaperat \ddot{u} de lips \ddot{a} . (Ex. Nr. 494/1891).

— Recunosc \ddot{e} ndu-se necesitatea, cererea direc \ddot{t} iunii se încuviin \ddot{t} ez \ddot{a} în principi \ddot{u} , \ddot{s} i direc \ddot{t} iunea se autoris \ddot{e} z \ddot{a} a face procur \ddot{a} rile cele mai neaperat \ddot{u} de lips \ddot{a} , av \ddot{e} nd \ddot{u} a raport \ddot{a} apoi la timpul \ddot{u} s \ddot{e} u acestui comitet \ddot{u} despre cele efeptuate.

Nr. 7. Direc \ddot{t} iunea școlei civile de fete a Asocia \ddot{t} iunii prin h \ddot{a} rtia dto 25 Decemvrie 1891 Nr. 71 subșterne spre revisuire

protocolul conferinței extraordinare a corpului didactic dela 13 Decembrie 1891.

Din protocolul subșternut se vede, că în urma mandatului On. Magistratului orașenesc dto 12 Decembrie 1891 Nr. 13987, prin care se cere sistarea frecventării școlii din pricina celor 6 cazuri de pojar, cari s'au ivit în internat, elevele externe au fost avizate a petrece zilele dela 14—20 Decembrie 1891 acasă, elevele interne sănătoase au fost ocupate și în decursul timpului arătat prin corpul didactic în mod corespunzător.

În legătură direcțiunea raportază, că cu cele 6 cazuri de pojar această boală s'a exterminat din internat, că la 21 Decembrie 1891 s'a putut relua mersul regulat al învățământului, și că în fine prin hârtia dto 24 Decembrie 1891 Nr. 14602 On. Magistratului orașenesc a încuviințat redeschiderea și în mod oficial. (Exh. Nr. 495/1891).

— Spre știință.

Nr. 8. Direcțiunea școlii civile de fete cu internat a Asociațiunii prin hârtia dto 12 Ianuarie a. c. Nr. 78 subșterne spre revizuire protocolul conferinței corpului didactic dela 26 Decembrie n. 1891.

- Din protocolul subșternut se vede, între altele (vezi Nr. prot. 38), că corpul didactic, basat pe un us îndrădit în cei trei ani școl. din urmă, a hotărât, ca feriile Crăciunului să dureze 8 zile, ceea ce stă în contradicție cu legea (stat. de organizare §. 7), care admite în scopul arătat numai 4 zile (Ex. Nr. 13/1892).

— Cuprinsul protocolului subșternut se ia la cunoștință, cu aceea, că corpul didactic e îndrumat a se conforma în viitoru prescrierilor statutului de organizare în ce privește durata ferierilor, eară acesta cu atât mai mult, cu cât scopul educațiunii și al instrucțiunii sexului femeiescu prefapt în legile popórelor celor mai înaintate petrunde pe anul ce merge totu mai afund în conștiințele părinților din națiunea noastră.

Nr. 9. Iosif Boianu, învățacelu de cismăria cere un ajutor (Ex. Nr. 500/1891).

— Petentele se îndrumă la concursul, ce se va escrie în decursul anului; de presentu nu suntu stipendii s'au ajutore în vacanță.

Nr. 10. Direcțiunea institutului de credit și economii „Albina“ în Sibiu prin hârtia dto 5 Ianuarie a. c. Nr. 450 transpune comi-

tetului, pe lângă o consemnare a colectelor făcute, estrasulă conto-curentului Asociațiunei încheeată cu 31 Decemvrie 1891 cu ună saldă de 3438 fl. 17 cr. v. a. în favorulă Asociațiunei (Ex. Nr. 2/1892).

— Cu mare și patriotică mulțemită spre sciință. Extrasulă s'a transpusă cassarului spre examinare cu registrele Asociațiunei, ér' consemnarea colectelor s'a dată spre publicare în fóia Asociațiunei.

Nr. 11 Direcțiunea despărțemântului I. (Brașovă) ală Asociațiunei transilvane prin hârtia dto 23 Decemvrie 1891 Nr. 1102 subșterne spre revisuire protocolulă subcomitetului din ședința dela 18 Decemvrie 1891.

Din protocolulă subșternută se vede:

a) se cere estradarea ună noă esemplară de diplomă pentru membrulă Toma Frateșă parochă în Bacifalău, fiindă în esemplarulă estradată numele greșită;

b) se constată, că despărțemântulă a fostă reprezentată la adunarea din Hațegă prin dnii Dr. A. Mureșană și A. Vlaicu;

c) că cassarulă A. Vlaicu a încassată dela 18 membri, a căroră listă se alătură, taxa pro 1891 în suma de 90 fl. v. a., care sumă se trimite la comitetulă centrală;

d) că membrii induși în lista alăturată, ca unii cară și-au achitată taxele, reclamă fóia Asociațiunei;

e) proxima adunare generală se se țină la 29 Decemvre 1891, ceea-ce se va publica în „Gazeta Transilvaniei“ și într'ună circulară presidială;

f) cu ocasiunea adunărei generale se va pune temeiă ună bibliotecă poporale în Dârste. (Ex. Nr. 6/1892).

— Cuprinsulă protocolulă subșternută servese spre sciință, cu aceea, că pentru membrulă Toma Frateșă s'a estradată ună noă esemplară de diplomă rectificată, pe calea biroulă Asociațiunei, că s'a luată dispoșiunile de lipsă, ca membrii induși în lista alăturată se capete cu începerea acestui ană fóia regulată și că suma de 90 fl. v. a. a intrată la cassa Asociațiunei și s'a contată în regulă.

Nr. 12. Tipografia archidieceșană din Sibiiă cu datulu 10 Ianuarie a. c. subșterne spre achitare 3 conturi în suma totală de 587 fl. 02 cr. v. a., și anume:

1. pentru fóia „Transilvania“ pe semestrulă II 1891. 353 fl. 80 cr.

2. pentru cólele tipărite din „Conscrierea familiiloră nobile române de D. I. cav. de Pușcariă 228 fl. 62 cr.

3. pentru unŭ protocolŭ de esibite 4 fl. 60 cr. (Ex. Nr. 9 1892)

— Se avisoză cassa Asociațiunei, a achita la documentŭ ordine timbratŭ contulŭ de 353 fl. 80 cr. pentru tipărirea organulŭ Asociațiunei pro semestrulŭ II 1891 și contulŭ de 4 fl. 60 cr. pentru protocolulŭ de esibite; ce privesce contulŭ alŭ 3-lea, acela se va putea achita numai după-ce întregŭ volumulŭ va fi părăsitŭ presa.

Nr. 13. Ioanŭ Candrea, studt. de clasa V. în Beiușŭ, stipendiatŭ alŭ Asociațiunei, legitimoză sporulŭ făcutŭ în studii în periodulŭ I. alŭ anului scol. 1891/2. (Ex. Nr. 15/1892).

— Spre știință.

Ilustritatea Sa Prăsânțitulŭ episcopŭ alŭ Lugoșului, dlŭ Victorŭ Mihalyi prin hârtia dto 30 Decembre 1891 Nr. 2479 trimite comitetulŭ pentru eventuala trebuință 1 esemplatŭ din șematismulŭ diecesei Lugoșului pro 1891. (Ex. Nr. 16/1892).

— Se primesce cu mulțumită.

Nr. 14 Tipografia archidieceșană prin hârtia dto 4 Februarie a. c. încunosciințoză pe comitetŭ, că ediția în sum'a de 750 de esemplare a foii „Transilvania“, nu ajunge, a acoperi tôte trebuințele și că e neaperatŭ a se mări ediția cu 50—100 esemplare.

În legătură dlŭ președinte G. Barițiu raportoză, că fiindŭ lipsa evidentă, ér' afacerea de urgență, densuslŭ în așteptarea că va fi aprobată, a dispusŭ mărimea ediției numite cu 100 de esemplare. (Ex. Nr. 30/1892).

— Dispozițiunile luate de presidiu în cestiunea măririi ediției foiei „Transilvania“ se iaŭ cu aprobare spre știință.

Nr. 15. În legătură cu cele de sub punctulŭ precedentŭ, și luândŭ în considerațiune plângerile, ce s'aŭ ridicatŭ și se ridică și ađi, chiarŭ și din partea unorŭ membri din comitetŭ, asupra distribuirei resp: expedărei neregulate a foii „Transilvania“.

— Comitetulŭ decide: Tipografia, archidieceșană se fiă poftită a se îngriđi, ca pe viitorŭ distribuirea resp. expedarea foii „Transilvania“ se se facă în regulă.

Nr. 16. Direcțiunea despărțemântului XXI (Năsăudŭ) prin hârtia dto 2 Februarilŭ a. c. Nr. 1 subșterne suma de 33 fl. 50 cr. v. a., taxe intrate dela membri din despărțemântŭ, pe lângă o consemnare a membrilorŭ, cari aŭ solvitŭ, și cere, ca membrilorŭ, cari aŭ solvitŭ taxele, se li se trimită foia „Transilvania“ (Exh. Nr. 31/1892).

— Se adevéresce primirea sumei de 33 fl. 50 cr., care s'a transpusŭ la cassa Asociațiunei spre contare în regulă.

Ce privesce trimiterea regulatului a foii pela membri, s'a uatŭ
deja mesurile de lipsă pe cale presidială.

Nr. 17. Dlŭ Zacharia Boiu, primŭ-secretarŭ subșt. alŭ Aso-
ciațiunei, prin hârtia dto 27 Ianuarie a. c. mulțumesc pentru onôrea
ce i s'a făcutŭ, concređându-i-se redactarea foii „Transilvania“ până
la proxima adunare generală, asigurându, că-și va da tótă silința
întru de a ține fôia la pozițiunea ei de stimă înaintea publicului
românŭ; în legătură raportéză, că a eșitŭ de sub tiparŭ Nr. 1 din
fôie pro 1892. (Ex. Nr. 33/1892).

— Spre plăcută știință.

Sibiiŭ, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. Ioanŭ Crișianŭ m. p.,
secretarŭ II.

Verificarea acestuŭ procesŭ verbalŭ se concrede d-lorŭ:
Ioanŭ Russu, Ioanŭ Crețŭ, Nicanorŭ Frateșiu.

S'a cetitŭ și verificatŭ. Sibiiŭ în 9 Februarie 1892.

Ioanŭ Russu m. p.

Nicanorŭ Frateșŭ m. p.

Ioanŭ Crețŭ m. p.

Nr. 485/1891.

CONCURSŬ.

Pe basa concluduluŭ adunărei generale a Asociațiunei transilvane
din ședința a II-a țnută în Hațegŭ la 5/17 Augustŭ a. c. de sub
Nr. prot. 3 lit. b) și în conformitate cu concludulŭ subsemnatuluŭ
comitetŭ din ședința dela 9 Decemvrie a. c. de sub Nr. prot. 266
se escrie concursŭ la 2 *stipendii de câte 500 fi. v. a.*

Unulŭ din aceste stipendii e menitŭ pentru tineri absolvenți
de gimnasiŭ, eventualŭ pentru tineri, cari își facŭ seŭ 'și au făcutŭ
studiile în regulă la universitate și cari, terminându cursulŭ filosoficŭ
vorŭ se-și câștigi și cualificațiunea specială cerută de legea statuluŭ
(Art. de lege 38 din 1868 §. 103) pentru școlele civile.

Dintre reflectanții la acestŭ stipendiu vorŭ fi preferiți aceia,
cari vorŭ dovedi, că au pregătirea recerută pentru de a puté face
examenulŭ specialŭ din grupulŭ limbilorŭ și că pe lângă limba ro-
mână și maghiară cunoscŭ perfectŭ și limba germană, atâtŭ în vor-
bire câtŭ și în scriere.

La stipendiulŭ alŭ II-lea potŭ reflecta tinere și tineri, cari
avêndŭ deja pregătirea recerută pentru arta musiceŭ instrumentale,

deprinderea recerută pe piană (claviră) și talentă musicală, doresc a se perfecționa în cutare conservatoriu, spre a puté provea eventuală musica instrumentală la o școlă de categoria școlii Asociațiunii.

Cei cari reflectează la aceste două stipendii au a-și înainta cererile instruite în modă corespunzătoră „Comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român” celă multă până la 31 Martie 1892, avându a aclude lângă cerere și o schiță a studiului percursă, precumă și ună reversă, prin care se deobligă, că cerându trebuița, voră intra ca puteri didactice în serviciulă „școlii civile de fete cu internatū a Asociațiunii transilvane” arătându, fiă în cerere fiă separatū de aceea, și durata timpului, pentru care reflectează la stipendiulă cerutū.

Sibiiū, în 19 Decemvrie 1891.

Pentru comitetulă Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. Ioană Crișianū m. p.,
secretarū II.

CONSEMNAREA

sumeloră colectate în favorulă școlii civile de fete a „Asociațiunii transilvane” prin dlă Partenie Cosma.

G. Simū, cooperatorū gr. cat. în Maros-Gezse; Ana Simeonū, economă în Mohu câte 1 fl.; Nicolae Dănilă, econ. în Mohū 50 cr.; Mich. Ciorboș, econ. în Batares 2 fl.; Stefanū Burunb, econ. în Batares 1 fl.; George Partia, econ. în Ocna 50 cr.; Ios. Martin, econ. în Seinī; Vas. Serbovanū, Vas. Bānda, econ. în Toraculū-mare; Anna Colea, economă în Toraculū-micū; Ioanū Jurca, econ. în Abrudsatū; Nicolae Băilă, econ. în Rovășelū; Davidū Terfālōgă, parochū în Reșița-montană; D. Făgetan, econ. în Agărbiciū; Safta Părvu, Paraschiva Popa, economă în Ocna; I. Popa, econ. în Ocna câte 1 fl.; Ioanū Moldovanū, econ. în Szt.-Imre 50 cr.; Savu Tudurū, econ. în Cornățelū 1 fl.; „Perșeiū” bancă în Abrudsatū 5 fl. 50 cr.; N. Hulea, econ. în Hașag 1 fl. 50 cr.; Gergeanū H. econ. în Kiș-Filpós 1 fl.; G. Heniganū, econ. în Mediaș 2 fl.; F. Fridanū, econ. în Mediaș; Martinū Buța, T. Buzdea, economi în Jancabid; Vichentie Ioanūț, econ. în Toraculū-micū; Ioanū Crăciunū, în Alsó-Repa; L. Conța, econ. în Sāng. de Cāmpie; A. Barchilie, econ. în Blaj câte 1 fl.; R. C., econ. în Năsăudū 50 cr.; I. Sasu, econ. în Rovășelū 1 fl. 50 cr.; Petru Lupa, econ. în Goletū; Petru Raia, econ. în Petroșița câte 1 fl.; S. Goiț, economū în Goleț 50 cr.; Ioanū Rotarū, econ. în Gurghiu 2 fl.; Vasilie Cloțanū, econ. în Ibișdorfu 2 fl. 50 cr.; N. Durlosianū, econ. în Ibișdorfu 50 cr.; D. Romanū, econ. în Mediaș 4 fl.; M. Stanciū, econ. în Ibișdorfu; Sebastianū Guța, economū în Lunca câte 1 fl.; Anna Purcariū, economă în Armeni 2 fl.; T. Savu, econ. în Spatacū; Vasilica Chira, econ. în Unomezō câte 1 fl.; N. Oana economū în Sibiiū 2 fl.; D. Romanū, econ. în Mediaș; B. Lupescu, econ. în Roșița; T. Simedre, econ. în Dobra câte 1 fl.; Ioanū Sniaga, econ. în Dobra; Danilă Borda, economū în Reghinū; Cleonicū Draghița, econ. în Tău câte 2 fl.